

The background is a painting of a woman with blonde hair, seen from the back, looking out at a turbulent sea under a dark, cloudy sky. The sea is grey and white with white foam from the waves. A piece of driftwood is visible on the left. The woman is wearing a striped, long-sleeved dress. A circular text overlay is in the center.

MARJA
HYTTINEN

*Elokuvan
kuohut*

Elokuun kuohut

Marja Hyttinen

Elokuun kuohut

Pienoisromaani

Julkaisutiedot:

© 2018 Marja Hyttinen

Taitto ja kansi: Books on Demand

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-2886-4

PROLOGI

Nainen istui kivellä suuren järven rannalla. Hänen katseensa kulki rakkaiksi tulleiden näkymien yllä ja lempeä kesätuuli hyväili hänen kasvojaan. Nainen sulki silmänsä ja hengitti syvään järven rauhoittavaa, makeahkoa tuoksua. Hän kuuli lokkien kirkunan kauempaa ja tunsi veden liplatuksen virkistävänä jaloissaan. Hän avasi silmänsä ja näki pienten aaltojen kurkottelevan nilkkojaan. Kun hän nosti katseensa ylös, rannaton ulappa levittäytyi niin pitkälle kuin katse kantoi. Hän laski taas katseensa pieniin aaltoihin, joiden hän tiesi kasvavan valtaviin mittoihin silloin, kun pohjoinen alkoi ärjyä ja löi voimallaan järven juuri tähän lahteen. Oliko se aina sama aalto, sama laine, joka tavoitti lahden ja hänen istumakivensä? Oliko aalto tai laine ollut aina sama, ne tuhannet ja taas tuhannet vuodet, jotka järvi oli ollut olemassa. Niin pitkän ajan, ettei nainen osannut edes kuvitella. Sen nainen tiesi, että jos aallot olivat olleet samat, niin kohta ne eivät enää olisi. Ainakaan ne eivät enää takoi hänen istumakiveään.

Nainen halusi tallentaa lopuksi ikäänsä edessään avautuvan näyn muistiinsa. Häntä pelotti, hän piti vasenta kättään rinnan päällä, kuin olisi pusertanut tasaisesti sykkivän sydämensä tiukasti nyrkkiin. Järvellä leikkivät auringon säteet pienissä tuulenvihin tuomissa läikyissä ja rantaniityn heinä lainehti ja tuoksui.

Nainen ei osannut kuvitella muutoksen suuruutta tai vaihtumuksia. Hän tiesi, että niin kuin ei järven, ei myöskään hänen oma elämänsä olisi ennallaan syksyn jälkeen. Sydämen päällä oleva nyrkki puristui entistä tiukempaan, kun hän ajatteli syksyä. Oli keskikesä, mutta hänestä syksy oli liian lähellä.

I OSA

Amalia tarttui leipälapioon ja avasi uuninluukun. Kämpään tulvahti paksu naurislohkon tuoksu. Amalia huolehti kanavatyömaan ruokakämpän emäntänä ateriat. Kustaa Varis, Amalian aviomies ja kestikievarin isäntä, talollinen ja itsekin järvenlaskun osakas, oli järjestänyt muiden osakkaiden kanssa asiat näin. Kanavaa kaivettiin nyt viidettä vuotta. Aina keväisin ja syksyisin työmaa oli ollut käynnissä, joskus kesälläkin. Niin kuin nyt kun oltiin jo viime vaiheessa. Lopultakin. Amalialle kanavatyömaa oli merkinnyt erilaista arkea.

Vellikello kalkatti ruokatauon merkiksi ja miehiä alkoi nousta kaivannon pohjalta. Kolme kinahmonsaarelaista hakeutui puiden varjoon omien reppujensa kanssa. He olivat käyneet kotona ja saaneet emänniltään mukaan evästä. Näin he säästivät muutaman kopeekan ruokarahosta, joita valtio maksoi heille kanavan kaivutöistä. Kun eväät loppuivat, käyttivät hekin hyväkseen Amalian antimia. Osakkaina saarelaisetkin olivat järven laskun maksajia ja maksoivat osuutensa päivätöillä. Miehet pyyhkivät hikeä otsaltaan, huitoivat siimeksestä nousevia itikoita loitommaksi.

– Heinäkuu lopuillaan. Kohta piästään ruista puimaan. Vai tiälläkö sitä elokuukii kiviä kieritellään, tuumiskeli Pekka Martikainen, Martikkalan isäntä.

– Kaikkiko kivet pitänöön tuolta pohjalta rassata. Eikö ne nyt sinne mahtus veen alle. Antasivat virran viijä, onko tämä nyt ennee tarpeellista työtä ensinkään, yhtyi Juho Hyttinen.

– Olis nii hieno ilima kalastella.

Kalastaminen oli Hyttisen mielipuhua. Usein hän livahti järvelle ja unohti kertoa aikeistaan emännälleen. Mistä emännällä oli runsaasti sanottavaa, kun mies tuntien kuluttua taas

palasi kotitanhuville. Nyt Hyttisellä oli eväänä paksuun ruis-kuoreen leivottua ahvenkukkoa, jota hän tarjotteli muillekin. Kehui emäntäänsä, joka oli alkanut pitää katiskaa lähivesissä.

– On oppinna Hyttilän emäntä aikamoiseksi kalastajaksi sillä aikoo kun myö vuan kanavaa kaivettaan, tämmöset ahvenat keskellä kessee.

Miehet veistivät viilut kukkoa, söivät hiljaisuuden vallitessa. Välillä töpeksivät isompiaruotoja, pieniä ei kalakukossa ollutkaan. Niin oli hyväksi kukko hautunut Hyttilän tuvan uunissa. Ryyppäsivät piimää päälle.

Mikko Lappalainen pyyhki aterian päätteeksi puukon housun lahkeeseen ja sujautti sen tuppeensa. Huokaisi, pani pitkäkseen puunjuurelle heinikkoon ja vetäisi hatun silmilleen.

– Minäpä sitä oon miettinnä tuossa kiviä kieritellessä, aloitti hän hattunsa lierin alta, käännähti kyljelleen, työnsi hatun takaraivolleen ja katseli kumppaneitaan. Naapureitaan Kinahmonsaaaresta. Odotti, että ruoka-aitalle rientävä Amalia pyyhälsi ohitse. Kumartui taas miehiin päin.

– Ei sitä paljon tarvittis avitella, sanoi ja siristeli silmiään.

Hyttisen käsi nousi korvan päälle, raaviskeli tukan juurta. Miehet kumartuivat toistensa puoleen, hörähtelivät, vaikeivat välillä, intoutuivat toistensa suuhun puhumaan. Eivät huomanneet, että Amalia riensi aitalta takaisin kämpälle.

Amalia oli nopeasti kattanut pöydän ulos everstille ja Eerikille. Everstin pyynnöstä. Niitä herrojen kotkotuksia, oli Amalia ajatellut, mutta myöntänyt sitten mielessään, että miksei sitä voisi ulkonakin syödä, ainakin siellä on raikkaampaa kuin tunkkaisessa ja kuumassa kämpässä. Eikä kesää enää kauan kestäisi. Tarjolla oli naurislohkon lisäksi vähän lihaa ja ruisleipää.

Eversti Wilhelm Standertskjöld istahti pöydän ääreen. Kiitelti Amaliaa kattauksesta ja ryhtyi eineelle. Vilkuili välillä kivantoon päin.

– Hyveltä näyttää. Mielikäinen on hoitanut työn oivasti. Miehiä voisi vieläkin vähentää, lähettä koti. Muutama mies tämä nyt hoitta kun virta Valkealammelta autto jo viime syksy itsestään uoma syvemmäksi, totesi eversti Eerikille.

Eerikkiä everstin sanat lämmittivät. Läheisen lammen laskuoja oli syksyllä yhdistetty kaivettuun kaivantoon ja ripeä virtaus oli alkanut kuljettaa kevyempää ainesta kaivannosta. Valkealammen uomaan oli myös rakennettu pato ja sen avulla oli ajateltu säädellä virtaa, mutta hiekkainen maa padon alla oli syöpynyt nopeasti ja patorakennelma hajonnut virran vietäväksi. Mutta työtä ja rahaa oli säästynyt, eikä padon hajoamisesta ollut loppujen lopuksi suurta haittaa.

– Tässä on sellainen pudotus, että virtaama on melkoinen, kaksikymmentä metriä on järvien välinen korkeusero. Harvoin olen tämmöistä päässyt näkemään. Jouduttaa työmaata. Ja on syytäkin, on jo seuraava työmaa odottamassa. Siellä ei viittä vuotta kaiveta.

– Eerikkikö jo mielellä Onddolan maisemat jättä? Daidda joku odotta jossakin?

– Ei reissumiestä kukaan odota. Eversti ottaa lisää, kiertään sitten katsomassa padot ja kaivanto.

Miehet söivät kaikessa rauhassa. Luoteistuuli, joka lie Jäämereltä asti lähtenyt, vilvoitti sen, minkä heinäkuun aurinko lämmitti. Eversti alkoi muistella laskusuunnitelmia ja arveli hankkeen iäksi yli viisikymmentä vuotta. Muisteli ajatuksen isäksi vuosisadan vaihteessa elänyttä Koski-Jaakon lisänimen saanutta Pielisjärven kirkkoherraa Jaakko Steniusta. Vai liekö ajatus vielä vanhempi, mietiskeli.

– Ettei se Stenius vaan etsinyt Polvviijärvele kirkon paikka, nin se meni. Lähdetä katso padot, kiitokset taas Amalialle oiva eine.

Paljon ei ollut everstillä muistuttamista työmaasta. Patojen luona hän siristeli silmiään, haroi roikkuvia poskia vasem-

malla kädellään samalla kun oikea nopeasti hieraisi kaareutuvaa vatsankumpua. Vatsa ei estänyt häntä kumartumasta. Hän kopaisi hiekkaa rakennelmien juurelta. Oli tyytyväinen. Patoja oli kaksi ja ne sijaitsivat kanavan Höytiäisen puoleisessa suussa. Melkein Paskonpohja nimisessä lahdessa. Patojen väliä oli 30 metriä. Niiden avulla oli määrä säännöstellä järven laskua. Jo rakentamisvaiheessa patojen sulkuja välillä avattiin ja laskettiin vettä varovaisesti uomaan niin että kaivanto syveni ja leveni itsestään. Nyt sulut olivat kiinni ja hiekka patojen kaivannon puolella kuivaa. Miehet katselivat Höytiäiselle. Karjalan meren aava ulappa lainehti kevyessä kesätuulessa. Aamun kasaamat pilvet taivaan rannassa olivat kadonneet jonnekin.

Amalia nosti kätensä otsalle. Ilta-auringon läikät kimmelsivat, järvi häikäisi. Aurinko kaivoi esille otsalle ja silmien ympärille vaivihkaa hahmottuneet rypyt. Vaaleat hiukset olivat huolimattomalla pikkunutturalla niskassa ja niiden peitoksi tarkoitettu siniruudullinen huivi oli valahtanut niskaan. Katse tavoitti järven selältä soutajan. Huopahattuinen mies, piipuntynkä pisti leukaperästä. Mustana siluettina mies selällä, souti verkoilleen. Amalia tarkkaili luontoa huomaamatta, että tarkkaili. Hän oli aina kulkenut metsissä ja järven rannasta oli tullut tuttu. Rantapellolla ruis jo lainehti, se olisi aivan pian korjaajilleen valmis. Yksinäinen lokki kaarteli järven yllä. Rääkäisi niin, että Amalia hätkähti. Ääni herätti Amalian ajattelemaan, miten hiljaista järven yllä oli.

Soutaja oli ehtinyt verkoilleen, verkkoa nousi ja silloin talon kalan selkä kiilteli nostajan käsissä. Heitti saaliin vasuun ja jatkoi lappamistaan. Miten käy kalojen? Miten rannan? Kimmeltävän selän? Amalian katse nousi. Pieni helpotuksen tunne virisi rinnassa, ainakaan vaarat tuolla kaukana eivät voi

Elokuun kuohujen tapah-
tumat ajoittuvat vuoteen 1859, jolloin
Pohjois-Karjalassa oli tekeillä yksi Suomen
suurimmista järvenlaskuoperaatioista. Monta vuotta
valmisteltu järvenlasku aikaistui, kun Höytiäisen ja Pyhäse-
län väliin kaivetun kanavan padot romahtivat ennen aikaansa ja
Höytiäisen vedet lähtivät ryöpyämään liki valmiiksi saatua kaivantoa
pitkin kohti Pyhäselkää. Tapahtumassa oli aineksia suureen luonnon-
katastrofiin. Oli muun muassa vähällä, että suuri vesimassa olisi livennyt
kaivannosta ja lähtenyt ryöpyämään nuoreen Joensuun kaupunkiin.
Tapahtumiin sidottu fiktiivinen romaani kertoo Amalia Variksesta, kestokie-
varin emännästä, joka ruokkii kanavatyömaan rakentajia. Kielletty rakkaus
sysää Amalian synnintuntoon, joka tarjoaa tien selviytymiseen. Avuksi hän
löytää Liperissä vaikuttaneen Kukkospapin, Henrik Renqvistin synnyttämän
herätysliikkeen; Amaliakin halusi olla ”puhdas oksa totuuden viinipuussa”.

Kaikki muuttuu niin luonnossa kuin päähenkilössäkin.

Maakuntakirjailijoiden yhdistyksen puheenjohtaja Kari Tahvanainen on
arvioinut Elokuun kuohut –romaanin mielenkiintoiseksi historialli-
seksi romaaniksi. Hän toteaa, että se on muun muassa hyvällä
tavalla erikoinen tarina tunteiden ja vesien kuohumisesta
ja karkaamisesta luonnollisista uomistaan. Amalian
itsenäistyessä naisen asemaa ja sen muutosta-
kin päästään kuvaamaan, toteaa Kari
Tahvanainen.

ISBN: 978-952-80-2886-4

BoD^{TM}
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi